

Compensarea prin Sistemul Informatic de Compensare este și rămâne opțională pentru societățile cu capital integral privat. Sau de ce nu poate deveni pe cale de interpretare practică un drept recunoscut de lege o obligație

Începutul de an aduce în mod inevitabil cu stringența în atenția agenților economici și discuția asupra măsurii în care compensările de creanțe se pot efectua doar prin intermediul Sistemului Informatic de Compensare ("SIC"), anul acesta într-o manieră diferită față de cei anteriori. Aceasta întrucât dacă în alți ani aceste discuții se purtau de regulă în exercițiul uzual al confirmărilor de solduri în derulare cu partenerii lor comerciali, în actualul context în care nevoia de lichidități este tot mai stringentă, întrebarea este, desigur, mult mai presantă decât în trecut.

Aceasta chiar și în condițiile în care autoritățile publice au confirmat spre finalul anului trecut că procedura de compensare convențională prin SIC a datorii reciproce ale agenților economici cu capital integral privat rămâne facultativă, clarificându-se, astfel, incertitudinea și dezbaterile intense care planau asupra acestui subiect la începutul anului trecut. Cum această informație se pare că nu a fost încă pe deplin procesată în practică, sunt încă destul de mulți agenți economici care ridică întrebări în privința sa. Încercăm, deci, să evidențiem în continuare, sumar, particularitățile acestui sistem de compensare, condițiile în care a apărut, modificările pe care legislația le-a suferit în reglementarea sa de-a lungul timpului, până când s-a renunțat la impunerea sa ca obligatorie pentru agenții economici privați, dar și controversele survenite în practică, inclusiv recent, făcând astfel necesară clarificarea acestor aspecte de către autorități, în urma corespondenței reliefate în cele ce urmează.

1. Procedura de compensare a unora dintre creanțele agenților economici conform reglementărilor legale speciale din ultimii 20 de ani

În scopul declarat al diminuării blocajului financiar și al prevenirii intrării în incapacitate de plată a agenților economici, OUG 77/1999 privind unele măsuri pentru prevenirea incapacității de plată („OUG 77/1999” sau „Ordonanța”) a instituit în sarcina acestora o obligație de raportare (inițial, pe format hârtie și ulterior, electronic) a situației sumelor restante mai vechi de 30 de zile de la emiterea facturii fiscale sau de la scadența, în vederea includerii creanțelor în procedura de compensare a datorii scadente și neplatite. Ordonanța nu facea distincție între categoriile de persoane juridice care intrau în sfera de aplicare a legii, obligația fiind instituită pentru toți agenții economici care operau compensări (legale sau convenționale - *i.e. acele compensații de creanțe reciproce efectuate în baza acordului părților, pentru care nu sunt îndeplinite condițiile compensației legale, respectiv, existența unor creanțe certe, lichide și exigibile*).

Reamintim astfel că monitorizarea datorii nerambursate la scadența ale agenților economici și procedura efectivă de compensație au fost reglementate prin HG 685/1999, care institua interdicția efectuării compensărilor pentru creanțe care depășeau pragul de 10.000 RON prin utilizarea altor documente decât ordinele de compensare expres prevăzute de lege. Astfel de operațiuni urmau să fie efectuate exclusiv în baza ordinelor de compensare în format tipizat, potrivit procedurii administrate de Institutul de Management și Informatică („IMI”). Vreme de 20 de ani acest sistem a fost mai mult sau mai puțin ignorat în practică, consecințele sancționatorii mai sus menționate fiind mai degrabă obiectul atenției avocaților și consultanților care, într-o formă sau alta, evocau în opiniile formulate cu diferite ocazii potențialele riscuri la care s-ar expune agenții economici în caz de nerespectare a respectivelor dispoziții legale.

Începând cu 6 iulie 2017, odata cu modificările aduse OUG 77/1999 prin Legea 155/2017, sfera persoanelor vizate de obligația de raportare și de urmare a compensației reglementată de ordonanța a fost în mod inspirat restrânsă la **persoanele juridice la care Statul Român are o participare la capitalul social, indiferent de ponderea acesteia**. Dispozițiile ordonanței au fost, apoi, explicitate prin noua procedură de aplicare adoptată prin HG 773/2019. Se ajungea pe aceasta cale, în sfârșit, la punerea în acord a scopului și finalității reglementării, i.e. existența unei evidențe a operațiunilor de compensație, importante pentru a asigura o imagine de ansamblu a Statului cu privire la derularea și stingerea efectelor operațiunilor economice în care avea un minim interes de ordin financiar, în special în condițiile lipsei de lichidități acut resimțite uneori în practica, dar și pentru a facilita ordinea și controlul acestora. Asemenea aspecte nu aveau de ce să fie supuse unor cerințe restrictive de formă în cazul agenților economici cu capital integral privat, întrucât niciunul dintre motivele anterior menționate nu se regăsesc în cazul acestora. Pentru asemenea companii, sistemul compensațiilor rămâne în mod firesc unul opțional, care poate fi accesat de cei care apreciază eventualele avantaje pe care le poate aduce.

Din păcate, însă, în cursul anului 2020, această concluzie clară și explicită dedusă din lege, avea să fie pusă în practică la îndoială din nou, generând temeri și nedumeriri pentru agenții economici. Aceste îngrijorări au fost accentuate și prin prisma efectelor fiscale (e.g. TVA la încasare) care au complicat și mai mult discuțiile referitoare la caracterul opțional sau obligatoriu al acestui sistem de compensații pentru companiile private și cu privire la consecințele nerespectării acestuia. Între timp, corespondența purtată pe acest subiect a condus la exprimarea unui punct de vedere clar al ministerului de resort în sensul lipsei caracterului obligatoriu al sistemului de compensare prevăzut de OUG 77/1999 pentru asemenea companii private, dilema fiind se pare astfel clarificată.

Chiar dacă unora li s-ar putea părea inutil (pentru că, nu-i așa? de ce și-ar propune cineva să demonstreze evidența?) expunem în cele ce urmează, sintetic, principalele argumente juridice în susținerea acestei concluzii. O facem nu doar pentru că practica ne-a dovedit de multe prea multe ori că, între momentul în care albul devine negru și invers, uneori se interpune doar timpul, iar memoria colectivă suferă adesea în mod iremediabil de amnezie, ci și pentru că ni se pare extrem de important să facem cunoscută concluzia mai sus-menționată, mai ales că încă mai există mulți care se întreabă care este răspunsul corect la această întrebare.

2. Principalele particularități juridice aferente operațiunilor de compensație convenționale realizate prin SIC conform reglementărilor legale în vigoare

Odata cu intrarea în vigoare a noilor norme metodologice aprobate prin HG 773/2019 la sfârșitul anului 2019, a fost instituită expres, *pe de o parte*, obligația companiilor în care Statul Român are o participare de a realiza operațiunile de compensație prin înregistrarea în "Registrul electronic de evidență a operațiunilor de compensare" gestionat de Centrul de Pregătire pentru Personalul din Industrie Buzău - Sucursala București (CPPI). Ordinul de compensare generat de sistemul informatic de compensare (SIC) constituie, conform reglementării secundare, document justificativ de înregistrare în contabilitate a stingerii creanțelor și a datoriei care au făcut obiectul compensării și se atașează, ca atare, la nota contabilă.

Pe de alta parte, noile norme prevăd că persoanele juridice private *pot* opta pentru efectuarea compensărilor folosind acest nou sistem, iar în situația în care optează în acest sens, acestea au obligația de a-și crea un cont de utilizator și de a deține o semnătură electronică calificată în vederea efectuării operațiunilor de compensare. Agenții economici au, totodată, obligația de a actualiza situația facturilor, în maximum o zi lucrătoare de la

momentul oricarei modificari survenite și de a furniza datele corecte catre CPPI, în caz contrar putând fi atrasa raspunderea civila si penala, potrivit legii.

Astfel, în deplina conformitate cu legea în a carei aplicare au fost edictate, noile norme detaliaza sfera de aplicare a obligației de aplicare a procedurilor de compensare prin SIC, pastrând delimitarea dintre persoanele juridice în care Statul Român are o participare (și care sunt obligate sa parcurga aceste proceduri) și persoanele juridice cu capital integral privat care au dreptul sa-și exercite opțiunea de a alege sa se înregistreze la CPPI și sa utilizeze aceasta procedura reglementata de lege pentru a efectua o compensație convenționala. Deci, societățile cu capital privat sunt pe deplin îndreptățite sa aprecieze în ce masura este oportuna utilizarea SIC pentru operarea compensațiilor convenționale, iar odata aleasa aceasta opțiune, acestea trebuie, în mod firesc, sa se supuna rigorilor și procedurilor instituite prin OUG 77/1999 și HG 773/2019.

În schimb, incidența sancțiunilor prevazute de lege în caz de încălcare de catre persoanele private a acestor reglementari, ca urmare a înregistrării lor voluntare în acest sistem de compensare **nu are cum sa transforme în niciun fel dreptul acestora de a opta într-o obligație de a urma procedura compensării prin SIC.** Dimpotriva, eventualele sancțiuni reprezinta doar consecința directa și nemijlocita a opțiunii prevazute de lege, exercitate de acestea, de a accepta incidența reglementarilor specifice prin alegerea acestei modalități de compensație, denumit în mod criticabil de reglementarile legale ca fiind o "compensare cu facturi" (art.2 alin.2 din norma secundara), ca și cum facturile ar face obiectul compensației, iar nu creanțele pe care acestea le reflecta în cuprinsul lor atunci când sunt emise pentru rațiuni de ordin contabil-fiscal.

În realitate, *de lege lata* regulile compensației din Codul civil (art. 1615 și urm.) ramân pe deplin aplicabile, adaugându-se, desigur, doar o **cerința suplimentara de forma**, anume, utilizarea sistemului informatic de compensare cu toata formularistica aferenta, sub sancțiunea intervenirii consecințelor juridice mai sus expuse, în masura în care agenții economici cu capital privat opteaza pentru acesta. Odata, însa, aleasa calea compensării prin SIC, apreciem ca acesta devine obligatoriu și, deci, încălcarea prevederilor cu privire la acesta ar putea genera sancționarea agentului economic și, totodata, ar îngreuna probarea intervenirii stingerii prin compensarea convenționala agreata.

Asemenea dificultăți de probațiune ar putea genera, pe lângă consecințe contravenționale și alte efecte juridice, cum ar fi, de exemplu, cele de ordin fiscal, în materia TVA la încasare, care condiționeaza acordarea deductibilității de prezentarea unei facturi și a dovezii plății, care ar trebui efectuată în condițiile mai sus menționate. Din perspectiva impozitului pe profit, cum operațiunea de compensație nu are impact in contul de profit si pierdere al companiilor parte la compensație, modalitatea de efectuare a compensației nu ar trebui sa genereze, însa, asemenea implicații.

Dupa cum anticipam mai sus, existența unei facultăți și nu a unei obligații de a utiliza SIC de catre companiile private a fost clarificata recent, spre finalul anului trecut, de catre Ministerul Economiei și Energiei și Mediului de Afaceri, fiind astfel specificat în mod clar ca organismele responsabile cu gestionarea SIC *nu obliga* companiile private sa foloseasca acest sistem.

In ce privește **documentele justificative** ce pot fi utilizate pentru efectuarea si înregistrarea în contabilitate a compensației de catre persoanele juridice private care realizeaza compensații convenționale, acestea trebuie sa difere în funcție de opțiunea exercitata. Astfel, daca este aleasa varianta aplicării compensațiilor prin SIC -

documentul justificativ ar fi ordinul de compensare, care se atașează notelor contabile.

În schimb, dacă persoanele juridice private nu optează pentru acest sistem, în lipsa unei reglementări exprese, documente justificative pot fi orice alte acte juridice încheiate de părți din care să rezulte, în esență, acordul părților cu privire la efectuarea compensației și care să consemneze toate datele operațiunii, de exemplu, un acord/proces verbal de compensare al cărui format poate fi similar cu modelul de ordin de compensare folosit până la momentul intrării în vigoare a noilor norme. Într-o asemenea situație, utilizarea unor formulare tip pentru înregistrarea în contabilitate a operațiunii de compensare ar rămâne, astfel, doar o facultate, iar nu o obligație, persoanele juridice private având libertatea de a utiliza acest document justificativ sau nu pentru a evidenția operațiunea de compensare.

3. În loc de concluzie: Știm, desigur, ca totul este bine când se termina cu bine. Mai avem însă ceva de făcut?

Am prezentat mai sus principalele argumente de ordin juridic care susțin concluzia inexistenței unui caracter obligatoriu al sistemului de compensare reglementat de OUG nr.77/1999 și legislația secundară aferentă pentru agenții economici cu caracter privat. Rămâne, desigur, la latitudinea agenților economici de a decide dacă vor utiliza sau nu acest sistem, analizând avantajele ce le sunt prezentate de către cei care îl gestionează, prezentul material nefiind în niciun fel o pledoarie pentru neutilizarea acestui sistem de către cei care l-ar considera potrivit. El este menit exclusiv a pune lucrurile în ordinea juridică firească necesară, fiind practic de neacceptat în logica juridică deducerea unei concluzii exact contrare pe calea de interpretare a unui text de lege simplu, clar și evident în sensul că ceva nu este obligatoriu, ci, doar opțional, anume, că ar fi obligatoriu.

Și, desigur, considerăm a fi deosebit de importantă actualizarea contractelor / convențiilor încheiate cu partenerii comerciali în vederea stabilirii unui mecanism clar și transparent al compensărilor, care să reflecte modalitatea de înregistrare a facturilor și condițiile compensației, întrucât inaplicabilitatea caracterului obligatoriu al procedurilor prin SIC pentru acești agenți economici nu semnifică în niciun fel că acestora nu li se aplică niciun fel de reguli civile, fiscale sau contabile și că, mai mult decât atât, în lipsa unei ordini adecvate în această documentație nu ar putea să apară pentru ei probleme care să le dea apoi mari batai de cap. Buna ordine a lucrurilor, reconfirmată la început de an, prin raportare la exigențele de ordin contabil și fiscal implică în mod absolut necesar și o clarificare din perspectiva documentației aferente compensărilor derulate de agenții economici cu partenerii lor de afaceri, pentru a diminua eventuale complicații și neplăceri ce ar putea surveni ulterior.